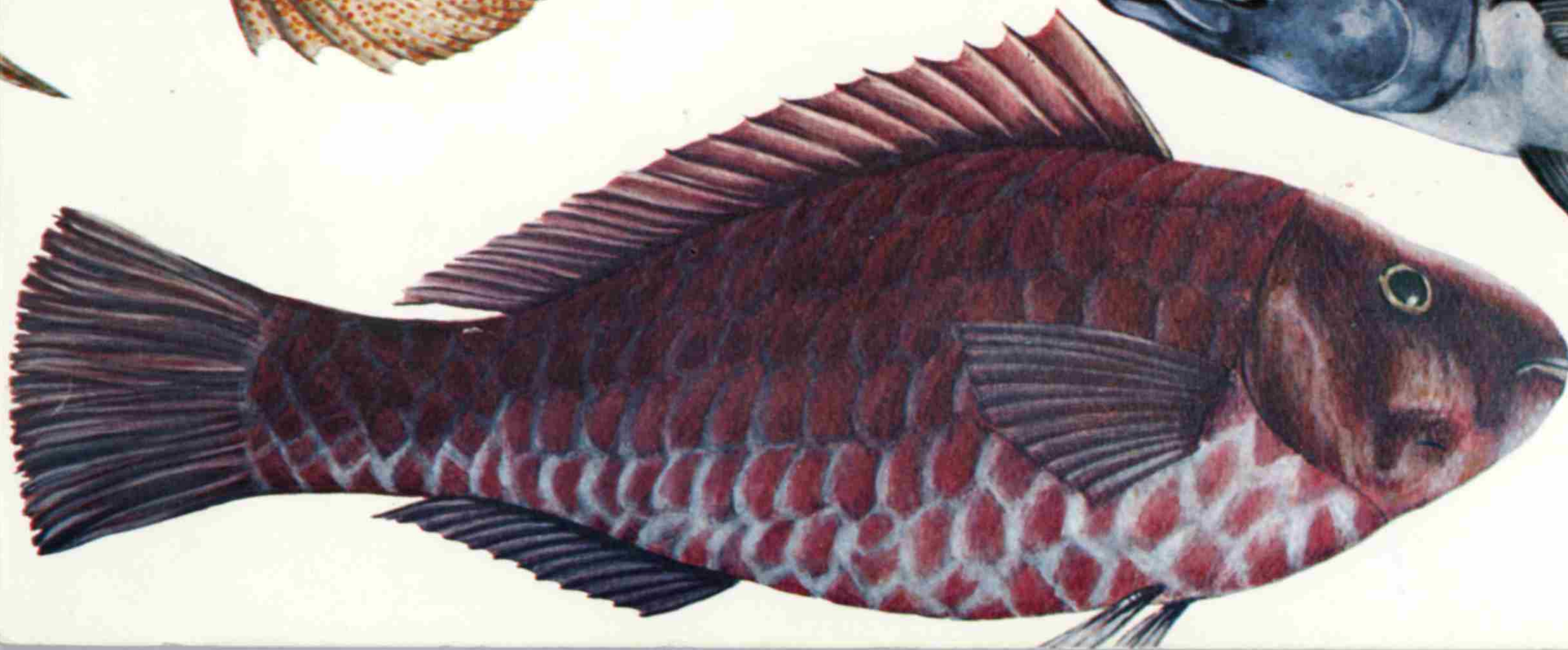
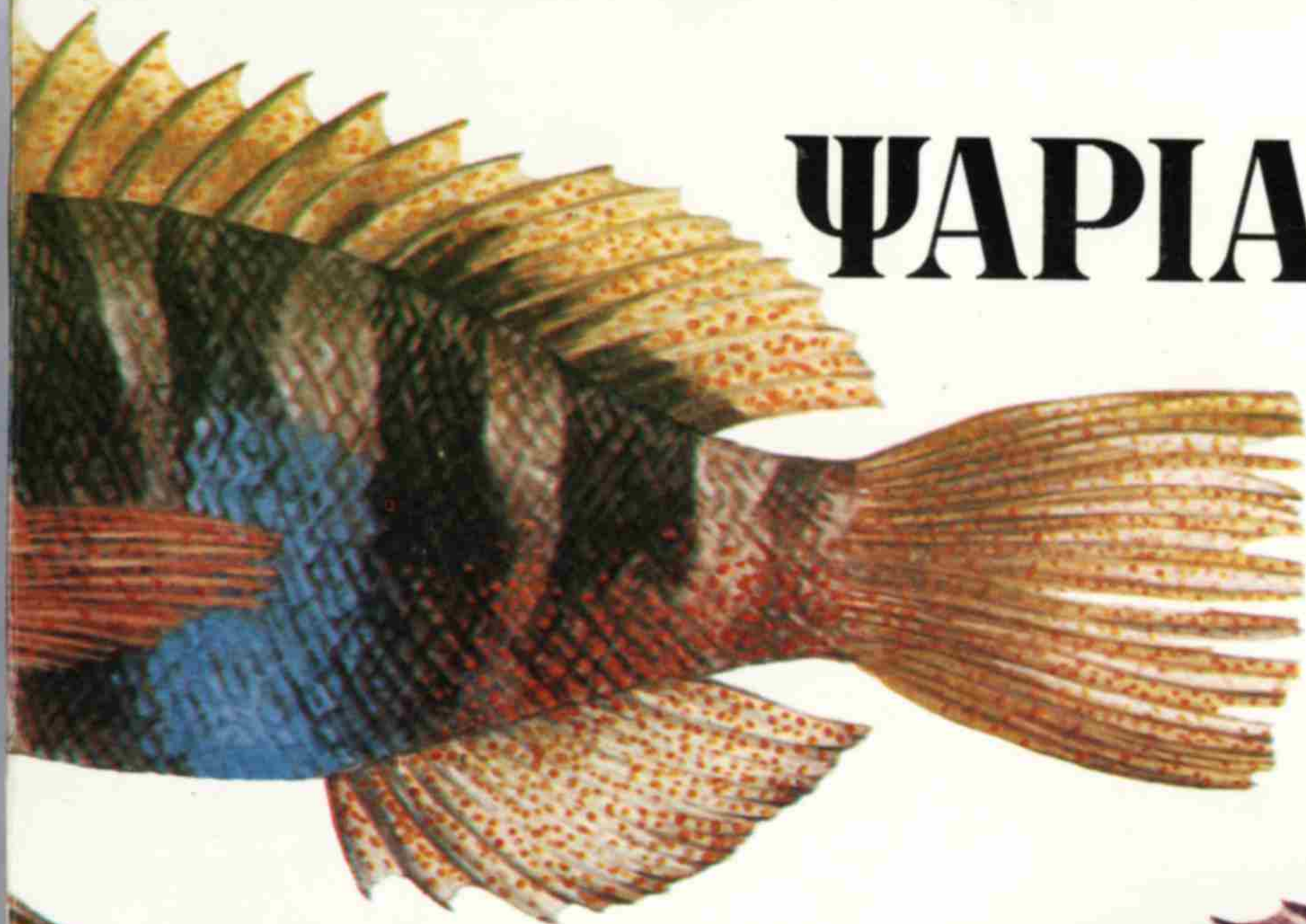

ΨΑΡΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Εύρετήριο

ΕΡΜΗΣ

ΨΑΡΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Επιμέλεια: Δρ. Γεώργιος Καραγιάννης
Εκδόσεις: 1998
Αθήνα: Αρκαίος

ΨΑΡΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

εύρετήριο

συγκέντρωση - κατάταξη τῆς ὕλης
ἀπὸ συνεργεῖο

γλωσσικὴ ἐπεξεργασία
ΕΛΛΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ζωγραφικὰ δείγματα
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΛΑΒΑΝΙΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ

1978

ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ

ΠΟΛΕΜΟΣ ΑΚΗΡΥΧΤΟΣ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ φύση ἔχει ἐπικρατήσει στὶς ἐλευθερές καταναλωτικὲς κοινωνίες καὶ μὲ τὸν ἐλευθεροσυναγωνισμό γιὰ γρήγορο μέγιστο κέρδος – Ποτὲ μὲ τόσα μέσα σὲ τέτοια ἔκταση τόση φθορὰ τῆς γῆς.

Ἡ Ἑλλάδα περιορισμένος χώρος ἀπεριόριστη φθορά. Θὰ φανεῖ βέβαια κι ἐδῶ κάποτε, θὰ τὸ ποῦν κι οἱ ἀριθμοὶ ποιοῦς καὶ πόσοις ὠφέλησαν τόσες ἀξιοποιήσεις, ἐπενδύσεις, διευκολύνσεις καὶ τὰ παρόμοια, θὰ ὑπολογιστοῦν σωστὰ ἔξω ἀπ' τὰ ξένα συμφέροντα οἱ πρῶτες ὕλες καὶ τ' ἀποθέματα ποὺ ξεπουλιοῦνται σήμερα ὅσο-ὅσο, μαζὶ κι ἀνθρώπινο ὕλικό.

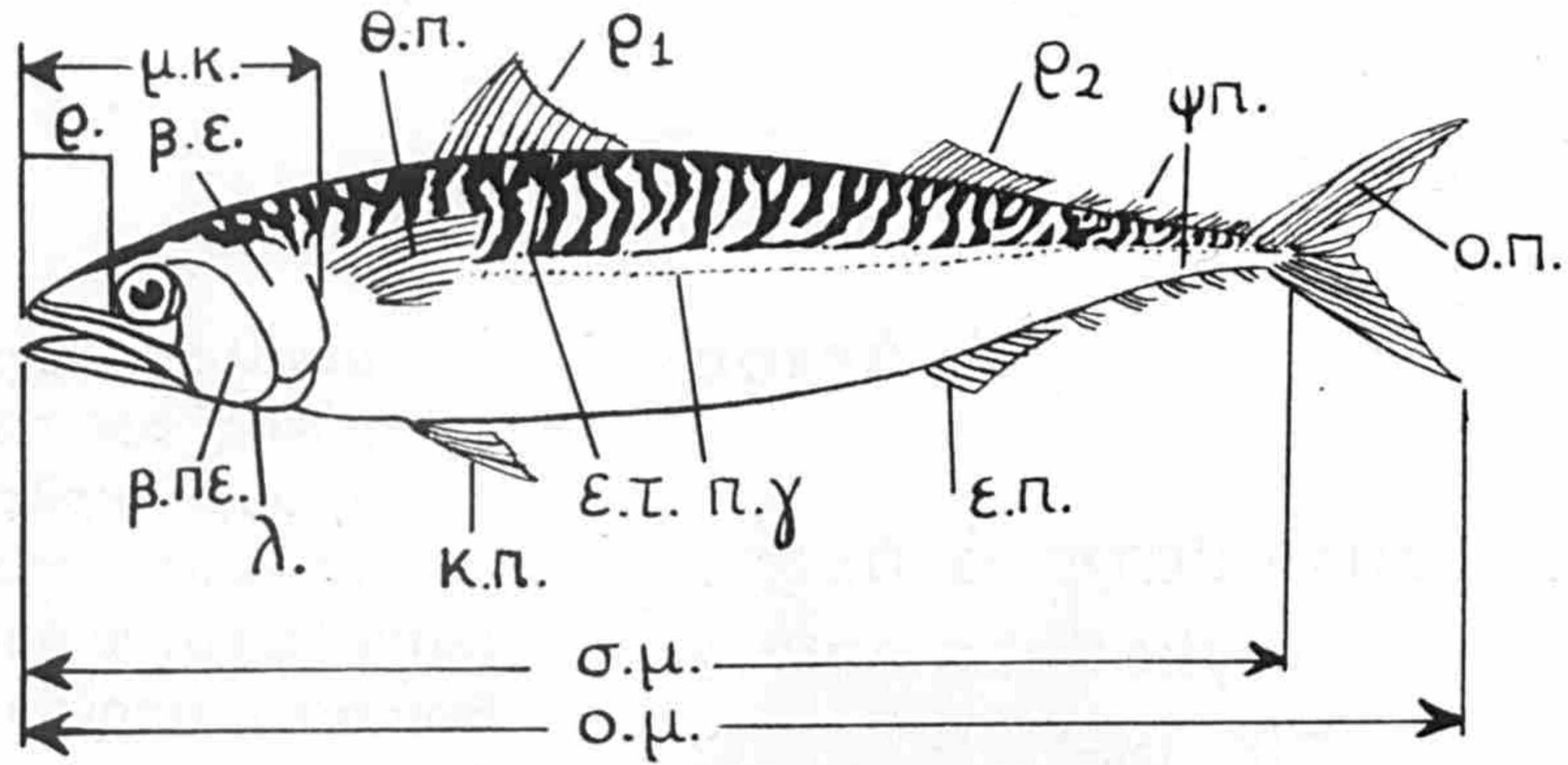
Τὸ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ τοῦτο καταγράφει ἓνα πλοῦτο συναρτημένον μὲ τὴ ζωὴ μας – ψάρια ποὺ ζοῦνε στὰ νερά μας – λιγοστεύει κι αὐτός. Κύριο βοήθημα στὴ δουλειά μας στάθηκε ἡ διεθνῆς πληρέστατη βιβλιογραφία σχετικὴ μὲ τὴ Μεσόγειο.

Σχετισμένη μὲ τὴ λίγη ἐντοπισμένη δική μας, καθὼς μὲ τὴν ἐμπειρικὴ σοφία τῶν ψαράδων, δυὸ πηγές ἀγνοημένες πολὺ συχνά, σὲ κάθε τομέα, τὸ βλέπουμε: ἀπὸ τόσες μεταφράσεις, μεταδόσεις, τόμους καὶ τόννους ἐγκυκλοπαίδειες καὶ «κόσμους θαυμαστῶν» πόσα λίγα μαθαίνομε τῆς δικῆς μας κοντινῆς πραγματικότητας.

Ἡ ἐπιλογή καὶ κατάταξη τοῦ ὕλικου ἔγινε ἀπὸ συνεργεῖο καὶ μὲ εἰδικὴ ἐπιστημονικὴ ἐποπτεία. Ἡ τελικὴ ἐξάλλου γλωσσικὴ ἐπεξεργασία τοῦ κειμένου δικαιώνεται – τὸ ἐλπίζομε – στὸ βαθμὸ ποὺ ἐκφράζει καθαρὰ καὶ σύντομα τὸ ἐπιστημονικὸ περιεχόμενο χωρὶς τὴν καθαρευουσιάνικη σοβαροφάνεια καὶ περιττολογία.

Τὰ εἰκονισμένα 52 δείγματα ξεδιαλέχτηκαν ἀπὸ τὴ ζωντανὴ ἔστω ἀσύμμετρη ποικιλία ποὺ βρίσκεται στὰ πανέρια καὶ στοὺς πάγκους, στὶς ψαρόσκαλες καὶ στὶς ψαραγορές πιὸ σύμφωνη μὲ τὴν προσπάθειά μας παρὰ καμιὰ ἔτοιμη ἀντιγραφή ἀπὸ δημοσιευμένα πρότυπα. Ἡ ζωγραφικὴ αἴσθησις τοῦ Γιάννη Βαλαβανίδη κι ἡ μέγιστη ἀκρίβεια, σπάνια διπλὴ ἐπιτυχία, καθὼς καὶ ἡ ἄριστη δουλειὰ τῶν τεχνικῶν συνεργατῶν μας Παύλου Βακάλη καὶ Διονυσίου Πλέσσα, πιστεύομε πὼς πλουτίζει τὸ θέμα – τὰ ψάρια – καὶ τὸ Βιβλίο.

Σὲ κανένα στάδιο δὲν ἔχει γίνῃ ἐργαστηριακὸς ἔλεγχος. Σὲ μερικὲς ἀμφιβολίες, διχογνωμίες τῆς ὁρολογίας, τῆς κατάταξης κλπ. δεχτήκαμε τὴν ἐκδοχὴ τοῦ καταλόγου *Fishes, molluscs, crustaceans, in the Mediterranean*. Ἐκδότης Vito Bianco, Roma 1965 σὲ συνεργασία μὲ τὸ τμῆμα FAO τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΨΑΡΙΩΝ

STL	-σ.μ.	-σταθερό μήκος
GESL	-ρ.	-ρύγχος
KL	-μ.κ.	-μήκος κεφαλής
OP	-β.ε.	-βραγχιακό επικάλυμμα
PRO	-β.πε.	-βραγχιακό προεπικάλυμμα
KE	-λ.	-λαιμός
L	-π.γ.	-πλευρική γραμμή
L.TR.	-ε.τ.	-έγκάρσιες ταινίες
P	-θ.π.	-θωρακικά πτερύγια
D1-D2	-1ρ και 2ρ	-πρώτο ραχιαίο και δεύτερο -ραχιαίο πτερύγιο
FL	-ψ.π.	-ψευδοπτερύγια
V	-κ.π.	-κοιλιακά πτερύγια
A	-ε.π.	-έδρικό πτερύγιο
C	-ο.π.	-ούραιο πτερύγιο

Άπο τὸ βιβλίο τῶν W. Luther — K. Fiedler,
Die Unterwasserfauna der Mittelmeerkusten,
 Berlin 1961.

ὁ ἀετὸς

μυλιοβάτις ὁ ἀετὸς
myliobatis aquila
οἰκ. μυλιοβατίδες
f. *myliobatidae*

μεγάλο σελάχι.

μῆκος: ἕως 1,50 μ., ἡ οὐρά του 80 ἐκ.

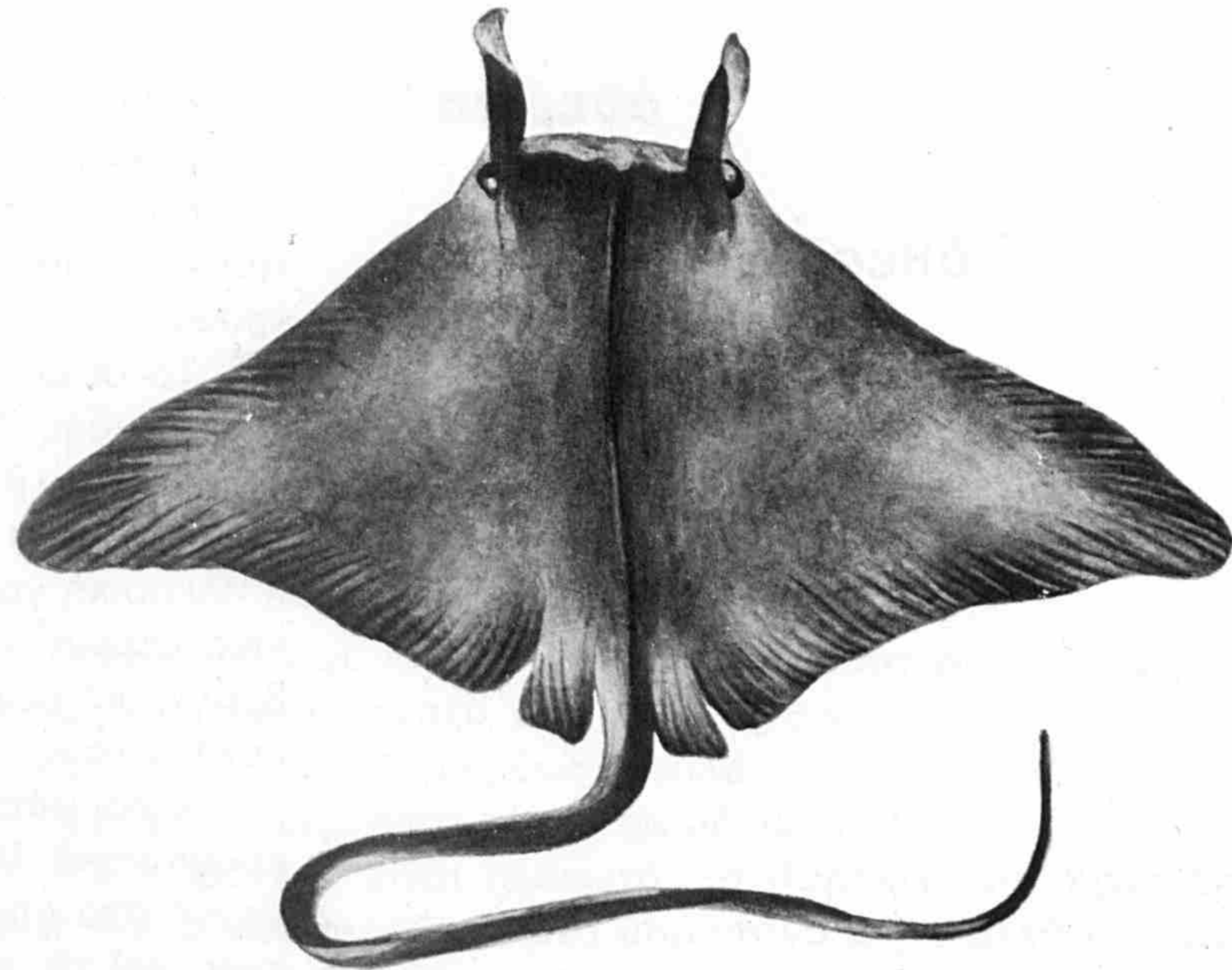
χρῶμα: γκρίζο-λαδί, κάποτε κοκκινωπό, ἀσπροκίτρινη κοιλιά.

Τὸ κεφάλι του στρογγυλεύει σὰν πέταλο, ἐξέχει, καθὼς καὶ τὰ μάτια ἐξέχουνε πολὺ, βρίσκονται στὰ πλάγια ὅπως τοῦ βατράχου. Τὰ θωρακικὰ πτερύγια εἶναι χαρακτηριστικὰ τριγωνικὰ καὶ μυτερὰ στὶς ἄκριες σὰ φτεροῦγες πουλιοῦ, κόβονται στὸ ὕψος τῶν ματιῶν, περιβάλλουν τὸ κεφάλι, καὶ σχηματίζουν ρύγχος. Ἔχει δόντια πλατειά, ἐξάγωνα, στρωμένα στὸ στόμα σὰ λιθόστρωτο. Ἡ οὐρά του εἶναι λεπτή καὶ γερή, ἐλαστικὴ σὰ μαστίγιό ἔχει στὴ βάση ἓνα καμιὰ φορὰ καὶ δεύτερο κεντρὶ ἀγκαθωτό, φαρμακερὸ συνεχόμενο μὲ μικρὸ ραχιαῖο πτερύγιο.

Ζεῖ σὲ βυθὸ ἀμμουδερὸ ἢ σὲ λάσπη, τρώει κυρίως στρεΐδια καὶ ἄλλα παρόμοια ὄστρακα, κυνηγᾷ καὶ ψαράκια, σκίζει τὴ θάλασσα κατακόρυφα χτυπώντας τὸ νερὸ μὲ τὰ φτερά του μὲ τόση ὀρμὴ σὰ βολίδα πρὸς τὴν ἐπιφάνεια ὥστε μερικὲς φορὲς πετιέται κι ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ, ἀκούγεται ἀπὸ μακριὰ ὁ γδοῦπος του ὅταν ξαναπέφτει.

Ὁ θηλυκὸς ἀετὸς γεννᾷ ζωντανὰ ἓνα-δυὸ μικρά, στὶς ἐλληνικὲς θάλασσες ὑπάρχουν ἀρκετοί. Τὸ κρέας τους δὲν ἀξίζει καὶ πολὺ, σπάνια πουλιέται στὶς ψαραγορές.

Συγγενικὸ τοῦ ἀετοῦ εἶναι ἡ *χελιδόνα*, πτερομυλαῖος ὁ βοοειδής, *pteromylaeus boninus*, ἀνήκει στὴν ἴδια οἰκογένεια –μυλιοβατίδες– ἔχει δυὸ πτερύγια ποὺ ἐξέχουν στὶς δύο ἄκριες τοῦ κεφαλιοῦ σὰ μικρά, πλατειὰ κέρατα. Φτάνει καὶ 2,50 μ. μῆκος, εἶναι πιὸ σπάνιο στὰ νερά μας.

Ο σχεδιασμένος ἐδῶ ἄετὸς (βλέπε καὶ φωτογραφία στὴ σελίδα 145) πι-
άστηκε στὰ δίχτυα τοῦ καπετάνιου Γιώργου Ἀντωνιάδη Βαρβαρῆ, ἀνάμεσα Πάτμο-
Ἴκαριά, Ἀπρίλιο τοῦ 1970. Οἱ μετωπικὲς προεξοχὲς τὸν χαρακτηρίζουν πτερομύ-
λιο βοώδη ὡστόσο εἶχε οὐρὰ μακριὰ ὅπως τοῦ ἀετοῦ aquila ἐνῶ στὴ βιβλι-
ογραφία μας ὁ βοώδης εἰκονίζεται παντοῦ μὲ οὐρὰ κοντὴ καὶ χοντρή.

ἡ ἀθερίνα

ἀθερίνα ὁ ἔψητος
atherina hepsetus
οἰκ. ἀθερινίδες
f. atherinidae

λέγεται καὶ σουβλίτης.

μῆκος 8 ὠς 15 ἐκ.

χρῶμα: γκριζοπράσινο, ἀσημί, μιὰ ταινία πιὸ μαύρη ἀπ' τὴ βάση τοῦ κεφαλιοῦ ὡς τὴ ρίζα τῆς οὐρᾶς σὲ κάθε πλευρό, ἀσπρουδερὴ κοιλιά.

Τὸ σῶμα τῆς στρογγυλεύει ἀπ' τὸ κεφάλι καὶ κάτω, ἡ διατομὴ τοῦ ὠσειδῆς. Τὰ μάτια μεγάλα καὶ τὸ ρύγχος μυτερὸ – γι' αὐτὸ λέγεται καὶ σουβλίτης – τὸ στόμα τῆς ἀνοίγει λοξὰ ἔχει μικρὰ κανονικὰ δοντάκια. Τὰ λέπια τῆς μικρὰ καὶ στρογγυλὰ μὲ μαῦρα στίγματα, ἡ πλευρικὴ γραμμὴ πιάνει 50 λέπια χωρὶς μαῦρα στίγματα. Τὰ θωρακικὰ πτερύγια τοῦ στήθους, εἶναι φυτρωμένα ψηλὰ καὶ πίσω ἀπ' τὸ βραγχιακὸ ἐπικάλυμμα, πτερύγια τῆς ράχης δύο σὲ ἀρκετὴ ἀπόσταση μεταξύ τους.

Εἶναι ψάρι τοῦ ἀφροῦ, ζεῖ καὶ μετακινεῖται κοπαδιαστά, τρώει μικροσκοπικὰ ζῶα καὶ φυτὰ τοῦ πλαγκτόν, πλησιάζει τὶς ἀκτές, καὶ γεννᾷ στὰ ρηχὰ κατὰ τὸ Μάρτιο, τ' αὐγὰ μένουνε κολλημένα σὲ πέτρες καὶ σὲ φύκια. Ψαρεύονται μὲ δίχτυα τῆς τράτας καὶ μὲ τὸν ἀθερινολόγο ἢ μπέντουλα, τὶς χρησιμοποιοῦνε συχνὰ γιὰ δολώματα. Ὑπάρχουνε ἄφθονες στὰ ἑλληνικὰ νερά, τὸ κρέας τους πολὺ νόστιμο (μάλιστα ὅταν εἶναι αὐγωμένες).

Ὑπάρχει καὶ τὸ εἶδος κεφαλᾶς, atherina boyeri, κάπως μεγαλύτερη – ὡς 0,18 – καὶ ρύγχος στρογγυλό.

τὸ βιολὶ

ρινόβατος ὁ γνήσιος
rhinobatos rhinobatus
οἰκ. ρινοβατίδες
f. rhinobatidae

συγγενεύει μὲ τ' ἄλλα σελάχια, περισσότερο μὲ τὴ ρίνα, εἶναι μορφὴ ἐνδιάμεση μεταξὺ ρίνας καὶ ράγιας.

μῆκος: 1-1,20, βάρος ἕως 50 κιλά.

χρῶμα: γκρίζο ἀνοιχτό, ἀσπρουδερὴ κοιλιὰ.

Τὸ σῶμα του εἶναι πλακωτό, τὰ θωρακικὰ πτερύγια δὲν εἶναι ὅπως τῆς ρίνας ἐλεύθερα στὸ μπροστινὸ ἄκρο ἀλλὰ ἐνώνονται στὸ ὕψος τῶν ματιῶν μὲ τὸ κεφάλι, καταλήγει σὲ οὐρὰ δυνατὴ μὲ λοβὸ λοξό, μοιάζει μὲ τοῦ καρχαρία.

Ζεῖ στὸ βυθό, τρῶει μαλακόστρακα, γαρίδες κλπ. ποὺ ἀλέθει μὲ τὰ πυκνά, πλατεῖα του δόντια στρωμένα καὶ στὶς δυὸ σιαγόνες.

Ἄρκετὰ συνηθισμένο στὸ βόρειο Αἰγαῖο, πιάνεται μὲ δίχτυα, σὲ βαθειὰ νερά, τὸ κρέας του τρώγεται καὶ εἶναι ἄρκετὰ νόστιμο.

ὁ βλάχος

πολυπρίων ὁ ἀμερικανὸς
polyprion americanum
οἰκ. serranidae
f. serranidae

λέγεται καὶ πίγκα, συγγενεῦει μὲ τὴ στήρα καὶ τὸ ροφό.
μῆκος: φτάνει καὶ 1,50 μ., βάρος καὶ 50 κιλά.

χρῶμα: καφετὶ ὁμοίομορφο ἢ γκριζωπὸ μὲ βοῦλες κιτρινωπές
σκόρπιες στὰ πλευρά, στοὺς μεγάλους ἀραιὲς στοὺς νέους πιὸ πυ-
κνές.

Τὸ σῶμα του εἶναι χοντρό, τὸ κεφάλι περίπου 1/3 τοῦ μᾶκρους
μὲ προεξοχὴ στὸ μέτωπο, μάτια ψηλὰ στὴν κορφή, στόμα μὲ τὸ κάτω
σαγόνι ποὺ προεξέχει, χεῖλια παχειά, δόντια πολὺ κοφτερὰ σὲ διπλὴ
σειρά. Τὰ βραγχιακὰ ἐπικαλύμματα εἶναι στὴν ἄκρια, στὸ ὕψος τῶν
ματιῶν ἐνισχυμένα μὲ μιὰ σκληρὴ, κοκκάλινη προεξοχὴ ποὺ καταλή-
γει σὲ μύτη. Τὰ λέπια εἶναι μικρά, πυκνὰ σὲ σχῆμα κτενοειδές – σὰ
θαλασσινὸ χτένι, πάνω ἀπὸ 100 λέπια ἢ πλευρικὴ γραμμὴ. Τὸ ραχιαῖο
πτερύγιο εἶναι μακρὺ, ἀρχίζει μὲ σκληρὲς ἀγκαθωτὲς ἀκτίνες, οἱ πίσω
στογγυλεμένες, μαλακές, τὸ ἐδρικό ἔχει 1-2 ἀκτίνες σκληρὲς σκαλω-
τές, ἄνισες, ἢ οὐρὰ στογγυλεῖται.

Εἶναι πετρόψαρο, ζεῖ μοναχικὸ σὲ κουφάλες καὶ σπηλιὲς ξεμυτί-
ζει μόνο σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπ' τὴ φωλιά του γιὰ νὰ κυνηγήσει. Οἱ
νεαροὶ κάποτε κολυμποῦνε κατὰ μικρὰ κοπάδια στὴν ἐπιφάνεια.

Οἱ βλάχοι ὅπως ὅλα τὰ ψάρια τῆς οἰκογενείας αὐτῆς εἶναι ἔρμα-
φρόδιτοι, συμβαίνει καὶ αὐτογονιμοποιοῦνται τ' αὐτὰ τους πλέουν
στὴν ἐπιφάνεια.

Ψαρεύονται μὲ χοντρὸ παραγάδι, μὲ συρτὴ προπάντων τὸ κα-
λοκαίρι, καθὼς καὶ μὲ κιούρτους καὶ καθετές. Εἶναι στόχος εὐκόλος
γιὰ τοὺς ψαροντουφεκάδες. Τὸ κρέας τους νόστιμο καὶ ἄφθονο.

ὁ γάβρος

ἐγγραυλὶς ἢ ἐγκρασίχολος
engraulis encrasicholus
οἰκ. ἐγγραυλίδες
f. engraulidae

λέγεται καὶ ἀντζούγια· εἶναι γνωστὸ καὶ μὲ τὴν τούρκικὴν τοῦ ὀνομασία χαψί, εἶναι ἡ ἀφύη τῶν ἀρχαίων.

μῆκος: τὸ πολὺ 20 ἐκ.

χρῶμα: πρασινογάλαζο στῆ ράχη καὶ στὰ πλευρά, ἡ κοιλιά λευκὴ πρὸς τὸ ἀσημί, γυαλιστερή.

Τὸ σῶμα στενόμακρο, τὸ ρύγχος μακρὺ, τὸ πάνω σαγόνι τοῦ πιὸ μακρὺ, ἐξέχει, τὸ στόμα σκισμένο βαθειὰ ὡς πίσω ἀπ' τὰ μάτια καὶ λοξεύει πρὸς τὰ κάτω, δοντάκια μικρὰ καὶ μυτερά, κανονικά. Ἐνα πτερύγιο στῆ ράχη, τὸ θωρακικὸ χαμηλά, τὸ κοιλιακὸ ἀντικρυστὸ μὲ τῆς ράχης ἐδρικὸ τριγωνικὸ καὶ διχαλωτὴ οὐρά.

Ζεῖ στὶς ζεστὲς περιοχέες, κοπαδιαστὰ στὸν ἀφρό, τὴν ἀνοιξὴ καὶ τὸ καλοκαίρι. Τὸ χειμῶνα μένει στὸ βυθὸ σὲ 100 καὶ 200 μέτρα βάθος. Τρέφεται μὲ μικροσκοπικὰ μαλακόστρακα καὶ γόνου ἄλλων ψαριῶν. Πλησιάζει τὶς ἀκτὲς σιγὰ-σιγὰ ὅταν ζεστάνουν οἱ καιροί, τ' αὐγὰ τοῦ πλέουν στὴν ἐπιφάνεια μὲ τὸ πλαγκτόν.

Ἐπάρχουν ἄφθονοι στὰ νερά μας, τοὺς ψαρεύουν ἀπὸ τέλη Αὐγούστου καὶ πέρα ὅταν δουλεύουν οἱ τράτες, ἐπίσης καὶ μὲ γρι-γριά. Τὸ κρέας τοὺς πολὺ νόστιμο, τὸ κεφάλι θέλει πέταμα ἐπειδὴ κάπως πικρίζει.

ὁ γαλέος

γαλεόρρινος ὁ γαλέος
galeorhinus galeus
οἰκ. καρχαρινίδες
f. carcharinidae

μοιάζει μὲ τοὺς σκύλους, αὐτοὶ ὅμως ἀνήκουν σὲ οἰκογένεια διαφορετική.

μῆκος: 1-2 μ.

χρῶμα: ράχη πολὺ ἀνοιχτὴ γκριζωπὴ, τὰ πλευρὰ κάπως ροδίζου, συντεφένια κοιλιά.

Τὸ ρύγχος του εἶναι μυτερό, τὸ στόμα στὴν ἀπὸ κάτω πλευρὰ ὅπως ὅλα τὰ σκυλόψαρα καὶ καμπυλωτό, μὲ δόντια μυτερά, τριγωνικά, ἀραδιασμένα σὲ σειρὲς ποὺ κόβουν ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη ὅτι πιάσουν. Τὸ πρῶτο πτερύγιο τῆς ράχης εἶναι 2 καὶ 3 φορές μεγαλύτερο ἀπ' τὸ δεύτερο, τὸ πτερύγιο τῆς οὐρᾶς, ἢ οὐρὰ δηλαδή, πολὺ ἀνεπτυγμένη στὸν κάτω λοβό, στὸ χαρακτηριστικὸ σχῆμα σὰν πρύμη каравиоῦ κοφτὴ.

Ζεῖ στὸ βυθό, ἀρκετὰ κοντὰ στὶς στεριές, τρώει ψαράκια, μαλάκια, γεννᾶ μικρὰ ζωντανά, εἶναι δηλαδὴ ζωτόκος, καὶ εἶναι ἄγριος ὅπως κι ὁ καρχαρίας.

Ἐπάρχουν ἀρκετοὶ στὸ Αἰγαῖο, ψαρεύονται μὲ χοντρά παραγάδια καὶ δίχτυα, τὸ κρέας τους γδαρμένο εἶναι ἄσπρο καὶ ἀρκετὰ νόστιμο.

οί γάτοι

α) μικρός

β) μεγάλος

α) σκυλιόρρινος ό σκύλαξ
scyliorhinus caniculus

β) σκυλιόρρινος ό άστερίας
scyliorhinus stellaris
οίκ. σκυλιορρινίδες
f. *scyliorhinidae*

τούς λένε και κουτάβια, μοιάζουνε με τα σκυλόψαρα.

μήκος: ό μικρός φτάνει 0,50-0,80, ό μεγάλος 1-1.30.

χρώμα: ράχη σταχτιά, κοκκινωπή προς καφετιά με καστανές και μαύρες κηλίδες, πυκνές και μικρές στο μικρό, πιο άραιές στο μεγάλο, σχηματίζουν κύκλους με μύτες σαν άστρο, ή κοιλιά και στους δυο άσπρη.

Τα ρουθούνια τους παραλλάζουν, του μικροϋ γάτου είναι ένωμένα και σκεπάζουν το πάνω χείλος, του μεγάλου δεν το σκεπάζουν είναι σε άπόσταση το ένα άπ' το άλλο.

Το πρώτο ραχιαίο πτερύγιο βρίσκεται πολύ προς τα πίσω και στους δύο, σχεδόν άντικρύζει τα κοιλιακά πτερύγια, το έδρικό αρχίζει πιο μπρος άπ' το δεύτερο ραχιαίο. Το ουραίο - ή ουρά - είναι κοντό με τον επάνω λοβό πολύ μεγαλύτερο άπ' τον κάτω, σε γραμμή σχεδόν εύθεια με το σώμα.

Πάνω άπ' τα μάτια έχουν δυο μικρές τρύπες, φυσητήρες, τα μάτια δεν έχουν βλέφαρα, προστατεύονται από μια μεμβράνη όνομαζομένη σκαρδαμυκτική που λειτουργεί σα βλέφαρα, τα δόντια τους είναι μικρά και μυτερά, όμοια στο πάνω και στο κάτω σαγόني.

Ζούν στο βυθό, σε βάθη από 20 ως 200 μ., τριγυρίζουν πάνω στην άμμο ή στη λάσπη, ό μεγάλος προτιμά τις πέτρες, τρώνε μικρά ψάρια, καρκινοειδή μαλάκια κλπ.

Είναι ώοτόκοι, γεννοϋν από δυο-δυο αύγα κάθε βδομάδα ή κάθε δυο βδομάδες μέσα σε θήκες διαφανείς, τετράγωνες που ή κάθε γωνιά τους τελειώνει με μακρυά, στριφτά νήματα, τους έλικες, μ' αυτά σκαλώνουν τα ώοθήκια σε φύκια και μένουν κολλημένα ώσπου να σπάσουν τ' αύγα και να βγοϋν τα μικρά, μετά 9 μήνες περίπου. Τα ώοθήκια του μικροϋ γάτου έχουν μάκρος 0,02×0,06 πλάτος, του μεγάλου 0,04×0,12.

Είναι ψάρια κοινά στο Αιγαίο και ψαρεύονται με είδικά δίχτυα ή με σκυλοπαράγαδα. Το κρέας τους τρώγεται.

οἱ γλῶσσες

α) μεγάλη

β) μικρή

α) γλώσσα ἢ κοινὴ

solea vulgaris

ἢ *solea solea*

β) γλώσσα ἢ κίτρινη

solea lutea

οἰκ. γλωσσίδες

f. *soleidae*

μῆκος: 0,30-0,50 ἢ μεγάλη.

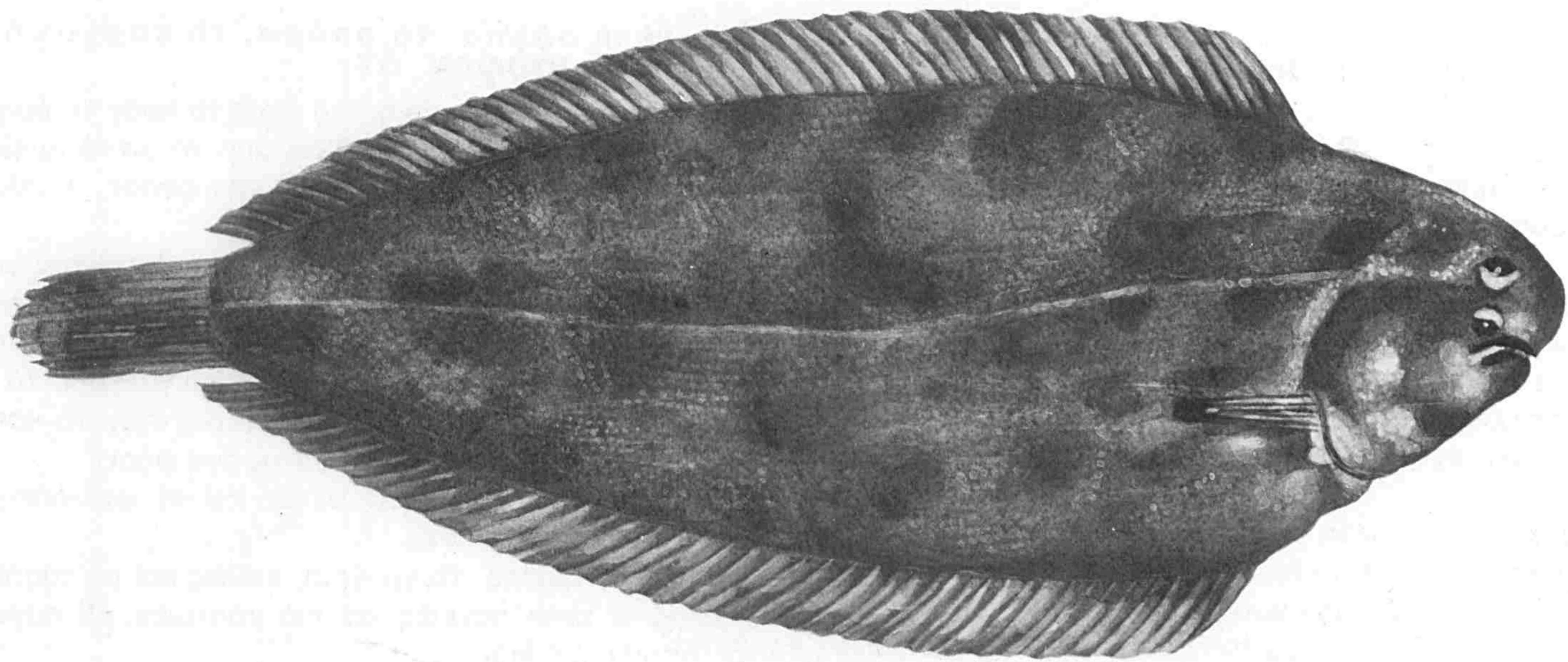
0,15-0,20 ἢ μικρή.

χρῶμα: καφετὶ ἀνοιχτό, γκριζοπράσινο ἢ μεγάλη μὲ καστανὲς κηλίδες σκόρπιες καὶ μιὰ μαύρη σειρά χαρακτηριστικὴ στὴν ἄκρια τοῦ θωρακικοῦ πτερυγίου τῆς πάνω πλευρᾶς, ἢ μικρὴ κιτρινωπὴ, μὲ πιὸ μικρὲς κηλίδες σκοῦρες γκρίζες.

Τὸ σῶμα τους εἶναι πλατυκωτό. Γεννιοῦνται σὲ σχῆμα ὅπως τῶν ψαριῶν συνηθισμένο μακρουλό, μὲ μάτια κανονικὰ στὶς δύο πλευρὲς τοῦ κεφαλιοῦ. Μεγαλώνοντας ἀρχίζουν νὰ κολυμποῦνε πλαγιαστά, σέρνονται στὸ βυθό, χώνονται στὴν ἄμμο, στὴ λάσπη καὶ λίγο-λίγο τὸ ἓνα μάτι μετατοπίζεται ἀπ' τὴ μιὰ πλευρὰ κοντὰ στὸ ἄλλο, στὴ δεξιὰ πλευρὰ στὶς γλῶσσες, σὲ ἄλλα παρόμοια εἶδη ἀριστερά, τὸ κάτω μέρος μένει τυφλό. Γίνεται δηλαδὴ προσαρμογὴ σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο ζωῆς, καθὼς κυνηγοῦν τὰ διάφορα καρκινοειδῆ, μαλάκια, σκουλίκια, μικρὰ ψάρια πάνω στὴν ἄμμο. Τὶς προστατεύει συγχρόνως ὁ χρωματικὸς μιμητισμὸς, ἢ ἐπάνω πλευρὰ τους παίρνει χρῶμα παρόμοιο μὲ τὸ βυθό καὶ μὲ τὸ περιβάλλον. Τὸ δέρμα τῆς τραχύ, μὲ λέπια μικρὰ καὶ σκληρά.

Ζοῦνε σὲ βαθειὰ νερά, 80 μ. καὶ πάνω, γεννοῦνε τὸ χειμῶνα, τὰ αὐγά τους πλέουν στὴν ἐπιφάνεια καὶ ἀποτελοῦν μέρος τοῦ πλαγκτοῦ.

Ψαρεύονται μὲ δίχτυα, τὴ νύχτα μὲ καμάκι πυροφάνι. Τὸ κρέας τους εἶναι ἄσπρο πολὺ νόστιμο.

ή γόπα

βόωψ ό γνήσιος
boops boops
οίκ. σπαρίδες
f. sparidae

συγγενεύει με τή σάλπα, τὸ σπάρο, τὸ σαργὸ κ.ἄ.

μῆκος: 0,20-0,35 μ.

χρῶμα: γκριζογαλάζιο στή ράχη, πιὸ ἀνοιχτὸ πρὸς τὸ ἀσημί στὰ πλευρὰ καὶ στήν κοιλιά, γυαλιστερό. Πίσω ἀπὸ τὰ μάτια ἀρχίζουν 4 κίτρινες γραμμὲς καὶ τελειώνουν στή ρίζα τῆς οὐρᾶς. Ἡ πλευρική γραμμὴ σκούρα καφετιά.

Τὸ κεφάλι τῆς γόπας ἔχει ὕψος ὅσο περίπου τὸ 1/4 τοῦ μήκους, τὰ μάτια τῆς εἶναι πολὺ μεγάλα, σχεδὸν τὸ μισὸ ὕψος τοῦ κεφαλιοῦ γι αὐτὸ καὶ ὀνομάστηκε βόωψ ἀπὸ τὴν ἀρχαία λέξη «βιῶπις» δηλαδή μάτι σὰν τοῦ βωδιοῦ. Τὸ ρύγχος τῆς στρογγυλεύει, τὸ στόμα τῆς γυριστὸ λίγο πρὸς τὰ πάνω. Ἔχει στήν ἀπάνω σιαγόνα κοπτήρες καὶ στήν κάτω κυνόδοντες ἄν καὶ εἶναι φυτοφάγο ψάρι.

Ζοῦν κοπαδιαστὰ σὲ βραχῶδεις ἀκτὲς καὶ σὲ φυκιάδες, εἶναι ἄφθονες στὶς ἑλληνικὲς θάλασσες.

Τὶς ψαρεύουν οἱ τράτες, τὰ γρι-γριά, καθὼς καὶ με τσαπαρί, με καθετή. Τὸ χειμῶνα εἶναι παχειὲς καὶ πιὸ νόστιμες. Οἱ αὐγωμένες ψαρεύονται Ἀπρίλη καὶ Μάη.

τὸ γοφάρι

λιχία ἢ ἀμία

lichia amia

καὶ *temnodon saltator*

οἰκ. *καραγκίδες*

f. *carangidae*

λέγεται καὶ λουφάρι· συγγενεύει μὲ τὸ σαβρίδι καὶ τὸ μα-
γιάτικο.

μῆκος: φτάνει καὶ 2 μ. βάρος καὶ 50 κιλά.

χρῶμα: μολυβί, κάπως γαλαζοπράσινη ράχη, ἀσημόλευκη κοι-
λιά, μὲ πλατειά, μαύρη γραμμὴ ἀπ' τὸ κεφάλι ὡς τὴν οὐρὰ ποὺ σβήνει
μόλις ψοφήσει τὸ ψάρι.

Μπρὸς ἀπ' τὸ ραχιαῖο πτερύγιο ἔχει 6 ἀγκάθια ἐλεύθερα. Ἡ
πλευρική του γραμμὴ γυρίζει πρὸς τὰ κάτω ἐκεῖ ὅπου πλησιάζει τὸ
θωρακικὸ πτερύγιο. Τὸ στόμα του φτάνει ὡς πίσω ἀπ' τὰ μάτια. Τὸ
κεφάλι του ἔχει μᾶκρος ὅσο τὰ 2/3 τοῦ σώματος. Μοιάζει κάπως μὲ
λαυράκι ἀλλὰ εἶναι πιὸ συμπιεσμένο στὰ πλευρά, ἔχει καὶ λέπια μι-
κρότερα.

Ζεῖ σχεδὸν ἀποκλειστικὰ σὲ ἀνοιχτὸ πέλαγος· πλησιάζει τὶς
ἀκτὲς τὴν ἀνοιξή. Εἶναι πολὺ ἀρπαχτικὸ ψάρι, δεκατίζει τὰ κοπάδια
τῶν μικρῶν ψαριῶν, τὰ δόντια του κόβουν καὶ σύρμα. Ψαρεύεται μὲ
συρτή, μὲ πεταχτάρη. Τὸ κρέας του νόστιμο.

οί γύλοι

- α) κόρις ή ίουλις
coris julis
β) θαλάσσωμα ό ταώς
thalassoma rano
οίκ. λαβρίδες
f. labridae

α) λέγεται και γυλάρι και γαϊτανούρι.

β) λέγεται και γραβανας και κόρνος.

μήκος: 15-25 εκ.

χρώματα: πολύ ζωηρά,

α) με μια κόκκινη και πορτοκαλιά σπασμένη γραμμή στα πλευρά ως την ουρά, το θωρακικό πτερύγιο μαύρο.

β) σ' όλο το σώμα του λεπτές, κάθετες γραμμές, πυκνές κόκκινες, γαλάζιες, κίτρινες, μια μαύρη ταινία περιζώνει το θώρακα, επίσης στα ραχιαία και κοιλιακά πτερύγια σ' όλο το μήκος χαμηλά μαύρη γραμμή.

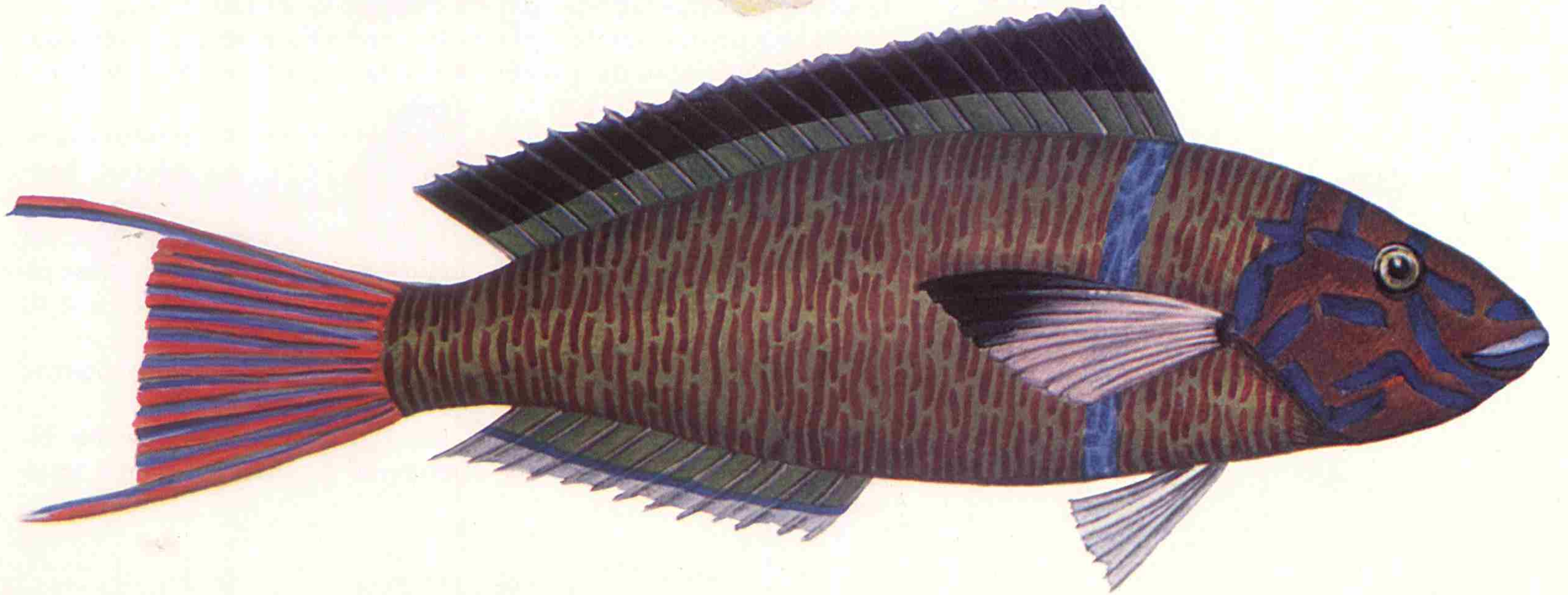
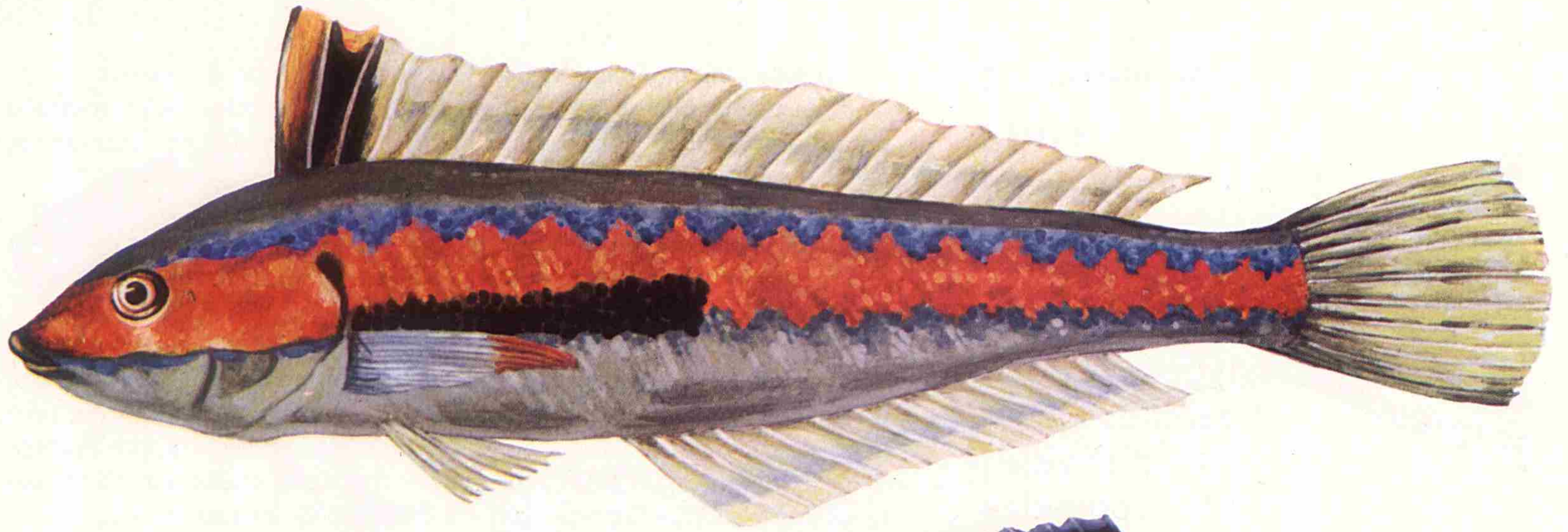
Είναι και τα δύο είδη έρμαφρόδιτα, περνούν 3 διαφορετικές φάσεις, πρώτα θηλυκά, έπειτα μια σύντομη μεταβατική φάση, τέλος γίνονται αρσενικά, τότε είναι ο χρωματισμός τους πολύ ζωηρός.

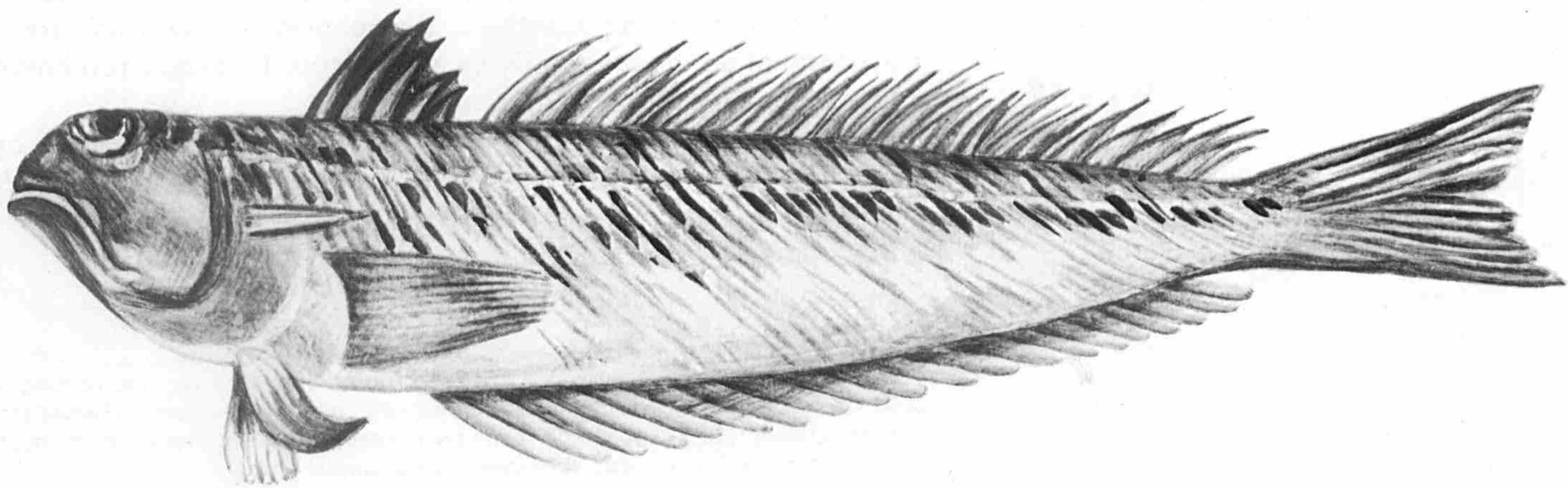
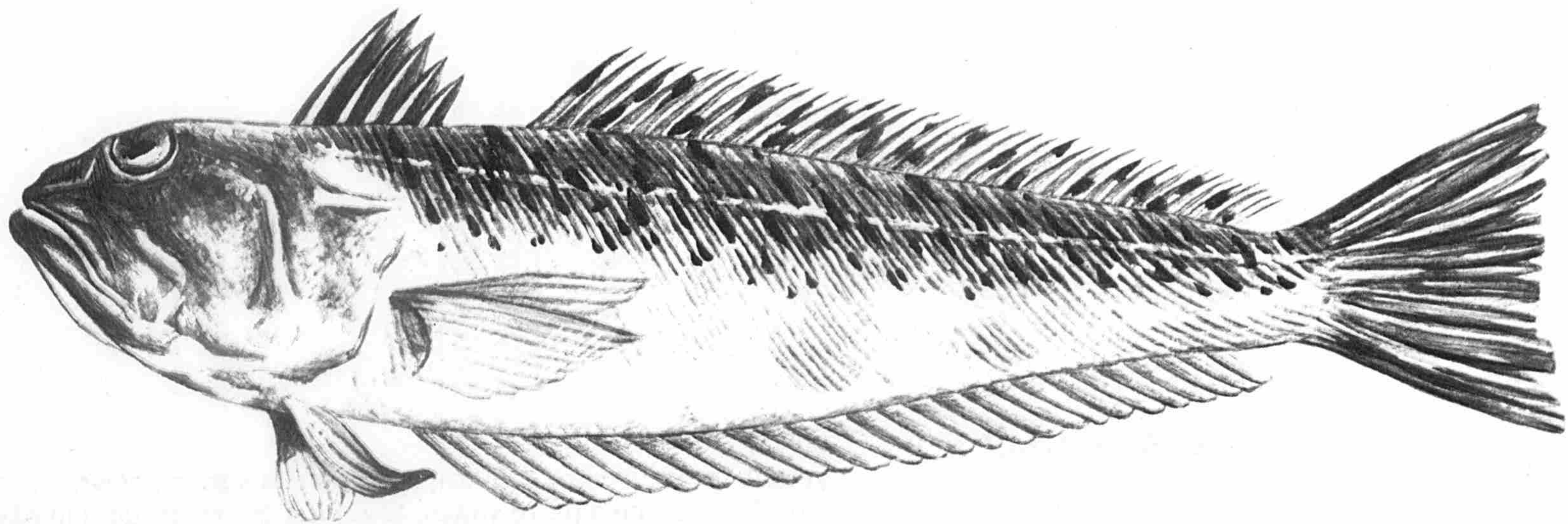
Του α το ουραίο πτερύγιο - ή ουρά - είναι στρογγυλό και μικρό, του β είναι διχαλωτό με τις ακρινές ακτίνες μακρές και μυτερές.

Και τα δυο είδη τριγυρίζουν στα ρηχά κατά μικρές ομάδες, το β είδος είναι πιο σπάνιο. Είναι πολύ εύκινητοι και πονηροί, δύσκολα πιάνονται: «γύλος είμαι σε γελώ και το δόλο σου χαλώ». Κολυμπούνε αδιάκοπα όλη μέρα, τη νύχτα κατακαθίζουν στο βυθό άκουμπισμένοι στο ένα πλευρό ακίνητοι. Τρώνε διάφορα μαλάκια, γαριδίτσες κι έχουν δόντια πυκνά και μυτερά.

Ψαρεύονται με καλάμι και άγκιστρι ψιλό, με κιούρτους, πιάνονται και στα δίχτυα της τράτας. Το κρέας τους λίγο αλλά νόστιμο, τους χρησιμοποιούν και για δόλωμα.

Εύκολα συνηθίζουν και ζούν στα ένυδρεια.

οἱ δράκαινες

α) μεγάλη

β) μικρή

α) τραχίνος ὁ δράκων
trachinus draco

β) τραχίνος ἡ ἔχιδνα
trachinus vipera
οἰκ. τραχινίδες
f. trachinidae

μῆκος: 25 ὠς 50 ἐκ. ἢ μεγάλη, 15 ὠς 25 ἐκ. ἢ μικρή.

χρῶμα: ἢ μεγάλη: καφεδὶ ἀνοιχτὸ μὲ λεπτὲς λοξὲς γραμμὲς σκοῦρες ἢ μαῦρες στὰ πλευρὰ καὶ πιὸ λεπτὲς γαλάζιες, σπασμένες ἐνδιάμεσες.

ἢ μικρή: γκρίζο κιτρινωπὸ, κοιλιά πιὸ ἀνοιχτὴ σχεδὸν ἄσπρη.

Τὸ σῶμα τους εἶναι στενόμακρο, συμπιεσμένο στὰ πλευρά, τὰ μάτια τους σχεδὸν στὴν κορυφὴ τοῦ κεφαλιοῦ, τὸ στόμα τους λοξὸ πρὸς τὰ κάτω.

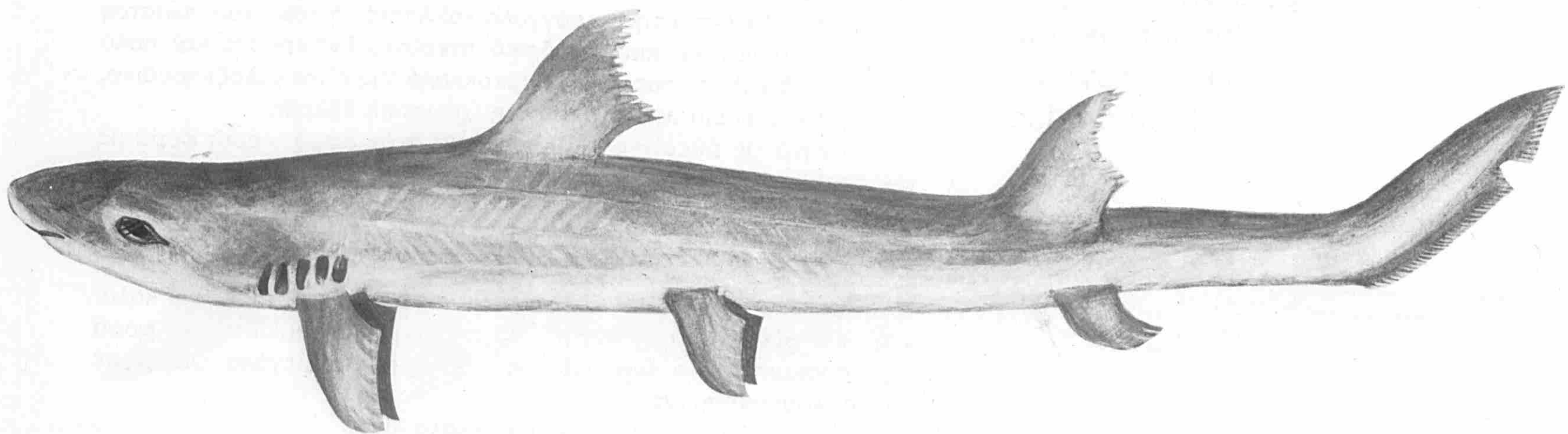
Τὸ πρῶτο ραχιαῖο πτερύγιο τῆς μεγάλης εἶναι σκοῦρο, σχεδὸν μαῦρο, ἔχει 6 ἀγκαθωτὲς ἀκτίνες μὲ δηλητηριώδεις ἀδένες στὴ βάση. Ἔχει ἐπίσης ἀπὸ ἓνα φαρμακερὸ ἀγκάθι πάνω ἀπὸ κάθε μάτι—«ὡς καὶ στὰ φρύδια της»—λένε οἱ ψαράδες, καθὼς καὶ στὰ βραγχι-ακὰ ἐπικαλύμματα. Τὸ δεύτερο ραχικὸ πτερύγιο καθὼς καὶ τὸ ἔδρικό εἶναι μαλακά. Ἔχει λέπια μικρὰ καὶ στρογγυλά, στρωμένα λοξά.

Ἡ μικρὴ τῆς μοιάζει ἀρκετά, ἔχει τὸ ἴδιο μαῦρο φαρμακερὸ ραχιαῖο πτερύγιο ἀλλὰ ὄχι ἀγκάθι πάνω ἀπὸ τὰ μάτια. Εἶναι τὸ δηλητηριό της ὡστόσο πιὸ δυνατό.

Τὸ κέντρισμα τῆς δράκαινας μὲ τ' ἀγκάθια της ἢ καὶ ἀπλὸ ἀπρόσεχτο ἄγγιγμα ὅταν εἶναι πιὰ ψόφια προκαλεῖ δυνατοὺς πόνους, πρήζεται τὸ χτυπημένο σημεῖο, μπορεῖ νὰ φέρει πυρετὸ κι ἄλλες περιπλοκές. Ἡ ἐπάλειψη μὲ ὑπερμαγγανικὸ κάλι ἀνακουφίζει κάπως καὶ προλαβαίνει τὶς περιπλοκές. Οἱ ψαράδες σκοτώνουν τὶς δράκαινες μὲ κοπάνισμα στὸ κεφάλι, κόβουν τ' ἀγκάθια πρὶν τὶς ξεμπλέξουν ἀπὸ τὰ δίχτυα ἢ τὶς τραβήξουν ἀπ' τ' ἀγκίστρι.

Εἶναι ψάρι τοῦ βυθοῦ, ζεῖ χωμένη στὴν ἄμμο, παραμονεύοντας μικρόψαρα, γαριδάκια κλπ.

Ἐπάρχουνε πολλὲς στὰ νερά μας. Πιάνονται μὲ παραγάδια, δίχτυα, καθετὲς· τὸ κρέας τους προπάντων βραστὸ γιὰ σούπα πολὺ νόστιμο.

ὁ δροσίτης*

mustelus mustelus
οἰκ. τριακίδες
f. triakidae

μῆκος: 50 ἐκ. - 2 μ.

χρῶμα: πολὺ ἀνοιχτὸ λαδὶ στῆ ράχη, κοιλιά κάπως ροδινή.

Μοιάζει ἐξωτερικὰ μὲ τὸ γαλέο, ξεχωρίζει ἀπ' τὸ στόμα ποὺ δὲν ἔχει δόντια μυτερά, εἶναι στρωμένο μὲ μικρὰ καὶ πλατεῖα σχεδὸν ἐπίπεδα δόντια σὰν τῆς λίμας «... σὰ ξυλοφάς...», ὡστόσο τσακίζουν ὄστρακα καὶ μαλάκια ποὺ εἶναι ἡ τροφή του. Τὸ δέρμα του ἐπίσης πιὸ λεπτὸ ἀπ' τοῦ γαλέου. Εἶναι ζωτόκο.

Ἐπάρχουν ἄφθονοι στά νερά μας, ζοῦνε πάνω σὲ βυθὸ ἀμμουδερό, σὲ βάθος 150-300 μ., ψαρεύονται μὲ δίχτυα ἢ παραγάδια εἰδικὰ – σκυλόδυχτα καὶ σκυλοπαράγαδα.

Τὸ κρέας του γδαρμένο πολὺ νόστιμο.

*Στὴ βιβλιογραφία μας βρίσκεται καταταγμένος σὲ διαφορετικὲς οἰκογένειες (καρχαριῶν καὶ τριακιδῶν) κι ἡ περιγραφή του διαφέρει, π.χ. ἂν ἔχει δόντια (Fishes etc in the Mediterranean) ἢ δὲν ἔχει (Guide faune sous-marine). Ἐδῶ σημειώνομε τὴν περιγραφή ποὺ συμπίπτει καὶ μὲ ἄμεσες ἐμπειρικὲς πληροφορίες μας.